

Aan de voorzitter en de leden van de Vaste Commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid
in de Tweede Kamer der Staten-Generaal

cc: de minister voor Armoedebelief, Participatie en Pensioenen, mevrouw drs. C.J. Schouten

Datum

7 mei 2024

Ons kenmerk

24-055/KJ/AN/tvm

Betreft / Onderwerp

Inbreng FNV t.b.v. Commissiedebat Participatiewet d.d. 14 mei 2024

Geachte Kamerleden,

Op dinsdag 14 mei spreekt u in de commissie Sociale Zaken en Werkgelegenheid over de Participatiewet. Namens de FNV-achterban willen wij met klem aandacht vestigen op de navolgende zaken, met het doel deze mee te nemen bij uw inbreng in het debat.

In onze grondwet hebben we afgesproken dat mensen in Nederland recht hebben op een toereikende levensstandaard – de bestaanszekerheid der bevolking. We hebben daar een complex stelsel voor ingericht, met de Participatiewet als vangnet voor mensen die tijdelijk niet kunnen werken en ondersteuning nodig hebben.

In de praktijk pakt deze wet totaal anders uit. De wet is onmenselijk, te hard en te streng. De uitkering die mensen krijgen is bij lange na niet toereikend voor bestaanszekerheid. In de basis van de wet zit een veronderstelling dat iedereen in principe door betaald werk kan uitstromen, terwijl we weten dat een groot deel van de bijstandsgerechtigden niet in staat is om direct aan het werk te gaan, en er een groep is die door chronische ziekte of arbeidsongeschiktheid nooit meer zal kunnen werken. Daarnaast zitten teveel mensen die wel willen werken, maar daar de overheid voor nodig hebben, te lang in de wachtkamer.

Bovendien is de wet veel te hardvochtig en gaat deze uit van wantrouwen, waardoor mensen juist in de problemen komen. Het is tijd om de transitie te maken naar een benadering vanuit vertrouwen. Wij pleiten voor een menselijke wet die uitgaat van wat bijstandsgerechtigden daadwerkelijk nodig hebben.

In de maatregelen die worden voorgesteld in het wetsvoorstel behorend bij spoor 1 wordt een eerste stap gezet om de onmenselijkheid uit de Participatiewet te halen, maar dat is bij lange na niet voldoende. Wat de FNV betreft moet de Participatiewet fundamenteel op de schop.

1. Zorg voor een passende regeling voor mensen die gevangen zitten in de bijstand

De Participatiewet biedt geen perspectief voor de groep die gevangen zit in de bijstand: de mensen met een chronische ziekte of beperking. Het is niet reëel dat zij ooit kunnen leven van betaald werk. Voor hen is een wet nodig die hun levenslange beperking onderkent en perspectief biedt. Het gaat om mensen die voor minder dan 35 procent arbeidsongeschikt zijn verklaard, mensen voor wie na 2015 de Wajong is afgesloten, jongeren die niet meer in de sociale werkvoorziening konden instromen en bijstandsgerechtigden die op een later moment chronisch ziek zijn geworden of een beperking hebben gekregen. Zij blijven levenslang afhankelijk van familie, een partner of van de Participatiewet, en hebben te maken met alle bijbehorende strenge voorwaarden.

Ook de OCTAS concludeerde onlangs dat de Participatiewet niet passend is voor mensen met structurele of progressieve beperkingen en wees erop dat dit niet passend is bij het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Tijdens het commissiedebat arbeidsongeschiktheid van 24 april 2024 heeft het kabinet aangegeven in de fundamentele herziening van de Participatiewet opties voor een verlichte bijstand mee te nemen, waarin mensen worden vrijgesteld van de partner- en vermogenstoets. De FNV benadrukt al jaren dat er een oplossing gevonden moet worden voor deze groep. Wij vragen u om ook tijdens dit commissiedebat de noodzaak voor een passende regeling te benadrukken. Dit is een dermate schrijnende zaak dat die nú de aandacht moet krijgen die het verdient: mensen zitten al jaren zwaar in de verdrukking.

2. Zorg voor een uitkering die echt bestaanszekerheid biedt

De Commissie sociaal minimum liet eerder al zien dat het sociaal minimum in Nederland veel te laag is om van rond te komen. Met name mensen met kinderen die afhankelijk zijn van een bijstandsuitkering komen elke maand tekort om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien.

Aan het complexe web van inkomensregelingen en toeslagen ligt ten grondslag dat het primaire inkomen van veel mensen volstrekt onvoldoende is. De FNV roept op om werk te maken van een fors hoger sociaal minimum dat echt bestaanszekerheid biedt. De FNV dringt voor de minimumlonen aan op het aansluiten bij de door de Europese Commissie gehanteerde armoederisicogrens van 60% van het mediane loon in Nederland. Dit moet doorwerken in de uitkeringen. Wat de FNV betreft blijven zowel de bijstand als de AOW gekoppeld aan het minimumloon. Bovendien moet de kostendelersnorm worden geschrapt en moeten ook jongvolwassenen onder de 21 recht hebben op een volwassen uitkering.

Daarnaast wordt er door de afbouw van de dubbele heffingskorting jaar in jaar uit steeds een beetje bekibbeld op de bijstand. Het onderzoek van CPB, SCP en CBS, *Kansrijk Armoedebeleid*, becijferde in 2020 dat er 48% minder armoede onder bijstandsgerechtigden zou zijn als de overheid deze maatregel zou schrappen. Het kabinet heeft de maatregel voor 2024 bevroren, maar vanaf 2025 loopt deze door. Het kan niet zo zijn dat de overheid straks besluit om het sociaal minimum te verhogen, maar deze verhoging tegelijk weer deels teniet zal doen door de afbouw van de dubbele heffingskorting te blijven toepassen. Ook de Commissie sociaal minimum gaat in haar advies uit van het terugdraaien van de afbouw van de dubbele heffingskorting. De FNV dringt erop aan dat de overheid stopt met deze versoering.

3. Stop de postcodeloterij – voorkom willekeur en rechtsongelijkheid in aanpak per gemeente

In Nederland maakt het op dit moment veel te veel uit welke postcode je hebt. De FNV pleit voor eerlijker en rechtvaardiger beleid, in welke gemeente je ook woont. We zien enorme verschillen tussen gemeenten bij de uitvoering van bijvoorbeeld minimaregelingen, die het verschil maken of mensen hun hoofd net boven water kunnen houden of niet. Wij hebben dat nog maar heel recent gezien in Vlissingen, een artikel 12-gemeente, waar nota bene door de rijksoverheid geadviseerd is de benodigde bezuinigingen via de kwetsbaarste mensen op te lossen. Maar ook in de uitvoering van de Participatiewet wordt er te veel ruimte gelaten aan gemeenten. Die gemeentelijke beleidsvrijheid leidt tot te veel ongelijkheid.

Stop de postcodeloterij - Participatieplicht

Onder het wetsvoorstel uit Spoor 1 zien we dat bijvoorbeeld terug in de participatieplicht, die individuele gemeenten zelf kunnen vormgeven. De constatering is dat de huidige generieke en specifieke verplichtingen in de Participatiewet te rigide zijn en te weinig rekening houden met persoonlijke omstandigheden van mensen. Dan gaat het met name om de verplichte tegenprestatie, de taaleis en de plicht om werk te aanvaarden binnen drie uur reistijd. In plaats van al deze verplichtingen komt één generieke participatieplicht. Gemeenten moeten deze in een lokale verordening vastleggen. De FNV is al jaren een groot voorstander van het schrappen van de tegenprestatie en andere strenge verplichtingen, maar vraagt zich af of de Participatieplicht nu niet hetzelfde beestje met een andere naam is.

Wij vrezen voor grote ongelijkheid tussen gemeenten die vasthouden aan dwangmaatregelen, en gemeenten die terecht erkennen dat die niet werken. Dat geldt naast de participatieplicht ook voor de vierwekenzoektermijn voor jongeren – gemeenten mogen besluiten deze niet toe te passen, maar kunnen dit met de voorgestelde wetwijzigingen nog steeds blijven doen. De gemeentelijke beleidsvrijheid neemt hiermee alleen maar toe. De FNV dringt er bij uw Kamer op aan om gemeentelijke willekeur en rechtsongelijkheid te stoppen. Het is tijd voor landelijke wetgeving die uitgaat van vertrouwen en een einde maakt aan drang en dwang.

Stop de postcodeloterij – Beschut werk

Bij de laatste meting (Q4 2023) hadden 13.940 mensen een indicatie voor beschut werk. Slechts 9.387 van hen waren aan de slag in een beschutte baan. Dat wil zeggen dat 4.553 personen nog wachten op hun gemeente om hen naar een beschutte werk te begeleiden. Een baan waar ze volgens artikel 10b van de Participatiewet recht op hebben.

Dat zoveel mensen die willen en kunnen werken, onvrijwillig langs de kant staan, is om meerdere redenen onaanvaardbaar. De verschillen tussen de gemeenten zijn groot. Als iemand met een indicatie beschut werk in bijvoorbeeld Amersfoort of Maastricht woont, heeft die persoon pech want deze gemeenten scoren zeer laag op het realiseren van de aantallen beschutte banen waarvoor zij aan de lat staan. Het niet halen van de afgesproken doelstelling heeft geen gevolgen. Sterker nog: het budget dat gemeenten ontvangen voor beschut werk kan net zo makkelijk aan iets anders worden besteed. En de werkzoekenden die op deze banen zijn aangewezen, hebben het nakijken. Met alle gevolgen voor hun bestaanszekerheid.

Aan de andere kant van het spectrum zijn gemeenten die de afspraken wel halen en die zelfs kijken naar mogelijkheden om meer geïndiceerden aan het werk te helpen. Het maakt dus nogal wat uit waar je woont als je een indicatie beschut werk hebt. Wij vinden dit een typisch voorbeeld

van de overheid die haar afspraken niet nakomt en daardoor onbetrouwbaar is. Dit moet en kan beter. De minister heeft terecht gekozen voor het verhogen van het budget maar of dit het probleem echt oplost, wagen we te betwijfelen. Zolang het niet realiseren van beschutte werkplekken geen gevolgen heeft, is de wettelijke verplichting een wassen neus. Wij roepen u op om de rechten van deze kwetsbare werknemers beter te borgen. Dat kan onder andere door het verbinden van sancties aan het niet realiseren van de afgesproken aantallen beschut werk maar ook door het verstrekken van budget naar realisatie.

Stop de postcodeloterij – de Banenafpraak

Hetzelfde beeld tekent zich af bij werkzoekenden met een arbeidsbeperking die een indicatie hebben voor de banenafpraak. Van de 265.445 mensen uit het doelgroepregister is slechts 52% aan het werk. Het gat tussen het aantal gerealiseerde banen en de jaarlijkse doelstelling loopt helaas steeds verder op. Vanwege hun arbeidsbeperking zijn deze werkzoekenden afhankelijk van de gemeente om hen naar werk te begeleiden. Er zijn gemeenten die dit succesvol doen maar er zijn helaas ook veel gemeenten die om allerlei redenen ervoor kiezen om dat niet of in beperkte mate te doen. Je zult maar diegene zijn die dolgraag aan het werk wil om je eigen geld te verdienen en je te ontplooien, maar bij de gemeente tegen een muur van onwil aanloopt. En ondertussen iedere dag te horen en lezen dat er zo'n krapte is op de arbeidsmarkt.

Ondertussen zijn er in veel gemeenten Sociale Werkbedrijven die vrezen om hun voortbestaan omdat de betrokken gemeenten geen of onvoldoende gebruik maken van hun diensten. Berenschot stelt in haar [rapport over de sociale infrastructuur](#) vast dat 46% van de Sociale Werkbedrijven niet zeker is van haar voortbestaan. Daarmee verband houdend, wordt in hetzelfde rapport vastgesteld dat 48% van de gemeenten haar instroomafspraken naar Sociale Werkbedrijven niet nakomt. En dat heeft directe gevolgen voor de werknemers die daar werken. Het zorgt voor onrust en onzekerheid.

Passend werk en ontwikkeling staan steeds meer onder druk vanwege het verschromelen van de beschikbare werksoorten. De minister heeft in haar brief van 21 december 2023 aan uw Kamer beschreven wat volgens haar de oplossingen zijn. Hoewel wij waarderen dat ze ondanks haar demissionaire status het probleem wil aanpakken, stellen we vast er meer nodig is. Voorgestelde variant 3 is beter dan variant 2 maar nog steeds onvoldoende. Dat komt door de beleidsvrijheid van gemeenten waar de minister niet aan wil tornen. Daardoor is ook in de nieuwe plannen van de minister de vrijblijvendheid nog steeds te groot. Het postcodeloterij-effect blijft daardoor in stand: de gemeente waar iemand woont, is bepalend voor de kans die hij of zij heeft om met hulp van de gemeente aan het werk te worden geholpen.

De FNV pleit daarom voor een wettelijk recht op (begeleiding naar) werk voor mensen met een arbeidsbeperking via sociale ontwikkelbedrijven. Dat geeft werkzoekenden met een arbeidsbeperking de mogelijkheid om zich te melden op een plek waar ze geholpen kunnen worden om hun eigen geld te verdienen en zich te ontplooien. De sociale werkbedrijven kunnen daarin een belangrijke rol vervullen, zeker als ze worden doorontwikkeld tot een landelijk dekkend netwerk van echte sociale ontwikkelbedrijven. Zij kunnen dienen als springplank naar reguliere werkgevers en als vangnet voor wanneer dat nog of even niet lukt. In uw Kamer was eerder al brede steun voor een dergelijk plan. Wij vragen u dan ook om (nogmaals) te kijken naar [ons plan om dit te realiseren](#). Dit vergt onder meer toereikende financiering vanuit het Rijk, ook

voor de cao's SW en Aan de slag. En een financiering die voorwaarden stelt aan gemeenten en die maakt dat investeren in werk door gemeenten loont.

4. Zorg voor voldoende arbeidsvoorwaardenruimte voor de cao's Aan de slag en Sociale Werkvoorziening

Vanaf eind 2022 hebben de werknemers van de sociale ontwikkelbedrijven bijna een jaar lang actie moeten voeren voor meer loon en verbetering van hun reiskostenvergoeding. Door de enorm gestegen inflatie konden steeds meer werknemers niet meer normaal rondkomen, met schrijnende situaties tot gevolg. Werkgevers (VNG en Cedris) erkenden het probleem, maar stelden niet het geld te hebben voor de noodzakelijke verbeteringen. De minister volhardde lange tijd in de stelling dat zij geen partij is bij de onderhandelingen. En het extra budget dat uiteindelijk vrijkwam is niet bedoeld voor arbeidsvoorwaarden en heeft deels een incidenteel karakter. Pas na meer dan 110 acties lukte het om tot onderhandelingsresultaten voor de cao's Aan de slag en SW te komen. Eind dit jaar loopt de cao Aan de slag echter alweer af en voor de cao SW is dat eind 2025 het geval. Het kan niet zo zijn dat de kwetsbare werknemers onder deze cao's dan opnieuw actie moeten gaan voeren om hun schamele koopkracht op peil te houden. De FNV roept uw Kamer daarom op om voor beide cao's tijdig zorg te dragen voor voldoende arbeidsvoorwaardenruimte.

5. Pas de inlichtingenplicht grondig aan en trek lessen uit 'Blind voor mens en recht'

In het rapport van de Enquêtecommissie Fraudebeleid en Dienstverlening, 'Blind voor mens en recht', volgde de erkenning dat het fraudebeleid van de overheid mensen heeft vermorzeld en dat mensen die afhankelijk zijn van een sociaal vangnet, zijn behandeld als fraudeurs. Wij gaan ervan uit dat de Kamer wetgeving rond sociale zekerheid en toeslagen beoordeelt op basis van lessen uit dit rapport.

Streng sanctiebeleid en de verregaande inlichtingenplicht staan nog steeds in wetten, waaronder de Participatiewet. De huidige inlichtingenplicht gaat veel te ver en grijpt diep in op het persoonlijke leven van mensen. De FNV pleit ervoor de nodige inlichtingen terug te brengen tot het hoogstnoodzakelijke en duidelijkheid te scheppen voor zowel mensen die onder de Participatiewet vallen als uitvoerders.

Daarnaast moet er een regeling komen voor de groep die (ernstig) getroffen is door het huidige rigide regime. Zo bevindt zich een groep uitkeringsgerechtigden door te strenge wetten na een vergissing of door een fout bij een melding ten behoeve van de inlichtingenplicht, in de schuldsanering. In de optiek van de FNV dient een mogelijkheid tot herziening geopend te worden, zodat een einde gemaakt wordt aan het vaak onmenselijke web van schulden en hieruit vloeïende andere problematiek.

Wij zullen het commissiedebat met interesse volgen en zijn vanzelfsprekend beschikbaar voor nadere toelichting op deze brief.

Met vriendelijke groet,

Kitty Jong
Vicevoorzitter FNV